

BILA SAM SPREMNA POČETI OD NULE I

IZGRADITI HARMONIKU U NOVOOM KANADSKOM OKRUŽENJU

JELENA MILOJEVIĆ

Razgovarala: Anamarija Nerad

Budila sam se u 6 sati i čekala pred školom spemačicu koja otključava vrata da bih provježbala program prije početka nastave, a u 22 sata me druga spremačica, usisavanjem oko nogu, nježno podsjećala da se škola zatvara.

Kako i kada si počela učiti harmoniku?

Dogodilo se potpuno slučajno, u četvrtom razredu osnovne škole. Nakon raznih drugih aktivnosti koje sam probala kao dijete, poput karatea, jedrenja, trčanja maratona, baleta, kazališta, joge... glazbena škola je bila još jedna aktivnost i način da me roditelji sklone s ulice. Na moju žalost, pulska glazbena škola devedesetih godina nije imala

moj omiljeni instrument - harfu, a za drugi omiljeni - klavir, bila sam prestara. Komisija na prijamnom ispitu mi je ponudila na izbor violinu i harmoniku.

Violinu sam u toj dobi povezivala sa škripanjem i cviljenjem, zvucima koju su podsjećali na mučenje, a koje sam čula od prijateljice koja je tek počela svirati tako da violina nije dolazila u obzir. Harmonika je u mom tadašnjem sjećanju bila instrument na kojem je teta u vrtiću svirala Tajčinu pjesmu „Hajde da ludujemo ove noći“ uz koju su sve djevojčice vrištale i plesale tako da je harmonika zvučala puno zabavnije od violine.

Na moju sreću, i ne znajući, harmonika je bila najbolji izbor u pulskoj glazbenoj školi. Pula je već tada, zahvaljujući pokojnom Stanku Mihoviliću bila harmonikaški centar, a profesori harmonike u Puli bili su najbolji profesori u glazbenoj školi. Moja prva nastavnica harmonike pokojna Silvana Siljan mi je ulila ogromnu ljubav prema glazbi, a profesor Marijan Kopčić je nastavio taj rad do kraja srednje škole. Odmalena sam bila izrazito natjecateljskog duha, pa sam zato provodila dane i noći vježbajući, trudeći se da postanem najbolja. Budila sam se u 6 sati i čekala pred školom spemačicu koja otključava vrata da bih provježbala program prije početka nastave, a u 22 sata me druga spremačica, usisavanjem oko nogu, nježno podsjećala da se škola zatvara. Profesor

Kopčić je herojski podnosio sve moje hirove i prihvaćao nerealne ciljeve poput obrade Mađarskog plesa br. 5 Ivana Jaškeviča, kojeg sam tvrdoglavo htjela svirati s 13 godina.

Taj nam je Mađarski ples donio Kup grada Pule na Susretu harmonikaša sljedeće godine, ali je koštao stresa, znoja i suza jer sam ja ipak bila premlada za tako tešku skladbu. Sjećam se da me je prijatelj Dalibor Boljun jednog jutra u 8 sati, dok sam već bila „usvirana“ i u punom vježbačkom naponu, pitao: „Odakle ti ta energija, što jedeš za doručak? Daj i meni.“

Profesori su govorili da nikada do tada nisu imali takvu generaciju učenika harmonike u Puli. Bilo nas je puno, cijeli orkestar mladih harmonikaša, družili smo se, zajedno vježbali, natjecali, putovali, inspirirali i poticali jedni druge. Zahvaljujući toj ekipi i atmosferi koju su naši tadašnji profesori njegovali, svi smo nastavili svoje glazbeno školovanje, pa je zato danas harmonika u Hrvatskoj na mnogo višoj razini nego prije.

Što je odlazak u Kragujevac značio za tebe i kakav je to ostavilo trag u tvom životu?

S učenicima kragujevačke škole sam se susrela na svom prvom Svjetskom trofeju, u Italiji 1998. godine. To je natjecanje za mene značilo – najveći uspjeh. Te godine su na Svjetskom trofeju dominirali kragujevački

„bogovi“ Dragan Vasiljević i Vladimir Blagojević. Njihovo je sviranje bilo najprofinjenije, najekspresivnije, tehnički nedostižno, i takvo do tada nigdje nisam čula. Moj tadašnji profesor, Marijan Kopčić, stremio je takvoj glazbenoj izražajnosti u radu sa mnom dovoljno da sam uspjela prepoznati vrijednost i uzvišenost u muziciranju ovih pobjednika. Bile su poslijeratne godine. Rat u bivšoj Jugoslaviji je potpuno zaustavio dodir hrvatskih i srpskih harmonikaša i mi, mlađe generacije, nismo bili ni svjesni srpskih harmonikaša. Koliko su me šokirale njihove vještine na instrumentu, toliko me iznenadio njihov stav „bratstva i jedinstva“. Izgrlili su nas kao da se oduvijek znamo, osjetila sam nevjerojatnu toplinu prijateljstva i prihvaćanja. Bila sam zbunjena, ali sretna što sam imala priliku družiti se s tim „bogovima“ harmonike. Sve one ratne priče s televizije su tada djelovale izmišljeno s obzirom da tamo očito nitko nikoga nije mrzio. Od tog Svjetskog trofeja je u meni ostala želja da odem u Kragujevac i radim s profesorima Radomirom Tomićem i Vojinom Vasovićem. Znala sam da je to Hrvatima nemoguće i da su granice i dalje zatvorene, tako da sam tu nerealnu želju izbacila iz svoje glave.

Godine 2000. nakon pobjede na natjecanju u Castelfidardu kao specijalnu nagradu od Ulricha Schmüllinga i Francesce Pigni dobila sam poziv na putovanje u Kragujevac na Svjetski kup. Tu se probio led što se tiče putovanja u

Srbiju, pa sam sljedeće godine na poziv Jurija Šiškina opet otišla u Kragujevac na Zimsku školu harmonike. Tamo sam upoznala svog supruga Aleksandra, odlučila se preseliti u Kragujevac i nastaviti studij kod profesora o kojima sam do tada samo sanjala. Taj potez nije značio samo promjenu fakulteta već sam osjećala odgovornost da ispunim očekivanja profesora. S obzirom da sam ja u svojoj glavi stvorila sliku da su kragujevački profesori, iako predivni ljudi, navikli na studente pobjednike svjetskih natjecanja, i ja sam morala postati pobjednik. Taj mi je stav dao vjetar u leđa, stvorio novo samopouzdanje i ja sam izlazila na pozornicu sa smirenošću kakvu posjeduju samo oni koji iskreno vjeruju u sebe. Te godine sam i ja osvojila Svjetski trofej. Ponosni profesor Tomić mi je skromno rekao da on tu ništa bitno nije pridonio te da sam ja kod njega stigla kao već „gotov proizvod“. On je sa izuzetnom toplinom i poštovanjem govorio o svom bivšem učeniku, mom dotadašnjem profesoru s akademije u Puli, Denisu Modrušanu.

Na jednom od kasnijih natjecanja tijekom nastupa srpskog kandidata, čula sam komentar da je moguće da oni (Srbi) od prosječnog svirača naprave vrhunskog. I zaista, taj kandidat je bio sasvim prosječno muzikalan, ali je to vješto prikrivao isticanjem tehničke nadmoći, tonske kontrole i vješto postavljenim skladbama. U tom trenutku postavila sam sebi cilj da naučim kako se to radi. Godine predavanja u

Muzičkoj školi Kragujevac bile su samo početak mog istraživanja te posvećenosti daljnjem usavršavanju kroz predavanja.

● ● ● ● ●

Rat u bivšoj Jugoslaviji je potpuno zaustavio dodir hrvatskih i srpskih harmonikaša i mi, mlađe generacije, nismo bili ni svjesni srpskih harmonikaša. Koliko su me šokirale njihove vještine na instrumentu, toliko me iznenadio njihov stav „bratstva i jedinstva“.

Za svog života u Puli, profesor komorne i orkestra Damir Bužleta, usadio mi je jedan stav: „Ne zadovoljavaj se neargumentiranim izjavama, uvijek pitaj – zašto?“. Vođena mišljenjem da onaj koji traži – nađe, analizirala sam način na koji Kragujevčani pristupaju glazbenom djelu; tehnicima, registraciji, tonu, agogici, aranžiranju, scenskom nastupu, te sam uočila eklektizam u bogatstvu izražaja, programa, tehnika i metoda kragujevačke škole harmonike.

Najveći razlog uspjeha kragujevačkih profesora je njihova ogromna ljubav i posvećenost radu s učenicima/studentima. Za metodu rada gdje učenici vježbaju cijeli dan, a profesor ih svako malo provjerava, preispituje i usmjerava

u vježbanju, čula sam samo u Kragujevcu. Još me jedna stvar fascinirala, a to je timski rad gdje profesori surađuju i preslušavaju učenike onog drugog i daju sugestije. Tu nema ega ni ponosa, tu svi rade zajedno zaradi višeg cilja – učenja i napredovanja, i to na kraju ide najviše u korist studentima.

Nakon 4 godine rada u Kragujevcu, bila sam jako tužna kada smo trebali imigrirati u Kanadu. Kragujevac je za mene bio ispunjenje sna, meka harmonike u kojoj je vladala atmosfera zajedništva, posvećenosti radu i napredovanju. S druge strane, Kanada je bila vjerojatno puno bolji izbor za budućnost naše djece. Znala sam da će mi Amerika pružiti mogućnost izgradnje koncertne karijere, bez

konkurencije. Isto tako, bila sam spremna početi od nule baš kao Stanko Mihovilić - izgraditi harmoniku, u svom novom kanadskom okruženju.

Je li se lakše profesionalno ostvariti tamo ili u Kragujevcu i Puli?

Amerika je kontinent na kojem je popularnost harmonike procvjetala pedesetih godina i onda se, rastom popularnosti pop glazbe, popularnost harmonike postepeno gasila. Danas u Americi ima jako puno umirovljenika koji vole harmoniku jer je ona bila dio njihove mladosti, dok mnoga djeca u osnovnim školama ni ne znaju da je harmonika instrument, a tu se nudi prilika za edukaciju mladih bez predrasuda.

Starija populacija uglavnom posjećuje klasične koncerte u Sjevernoj Americi i oni su najbolja publika na svijetu. Toliko ovacija koliko sam doživjela na koncertima u Kanadi nisam nikada u životu. Takva reakcija publike jako puno znači za mladog glazbenika na početku svoje koncertne karijere i pomaže mu da se opusti na sceni i stekne samopouzdanje.

Menadžeri i promotori u Kanadi vide harmoniku kao egzotičan instrument i dobrom harmonikašu je lakše dobiti koncerte nego dobrom klaviristu (jer ih ima puno). Iz istog razloga, harmonikaš koji nudi zanimljiv projekt lakše će dobiti donaciju države i provincije (eng. grant) zato što je projekt originalan i drugačiji.

Svaki dobar mladi umjetnik na harmonici koji zna kako se predstaviti, a to moji studenti uče na fakultetu u Viktoriji, ima puno veće šanse ostvariti koncertnu karijeru u Americi nego u Europi gdje je glazbena scena prezasićena harmonikašima.

Što se tiče profesionalnog ostvarenja u Hrvatskoj i Srbiji, ne znam je li sada bolje, ali dok sam tamo živjela (do 2007.), koncerti su se jako slabo plaćali, ako su se uopće. Vrijedilo je pravilo: „Prvo se dokaži u inozemstvu, pa ćeš dobiti koncert u svojoj zemlji“. Koncerti u Hrvatskoj i Srbiji se nude i plaćaju samo priznatim i poznatim umjetnicima i, na žalost, te države nemaju sisteme, fondove i organizacije kakve pos-

toje u Kanadi, za poticanje mladih umjetnika koji započinju profesionalnu umjetničku karijeru.

Što danas točno radiš i na kojim glazbenim područjima djeluješ?

Predajem harmoniku na Univerzitetu u Viktoriji (eng. University of Victoria) u Britanskoj Kolumbiji u Kanadi. Odsjek za harmoniku na fakultetu u Viktoriji je otvoren 2020. godine i jako sam sretna što smo nakon višegodišnjih napora i pokušaja uspjeli ostvariti taj cilj u Kanadi. Osim u Viktoriji i u Torontu, studij harmonike u Sjevernoj Americi postoji samo na dva fakulteta gdje predaje profesor Joe Macerollo. Predavanje je moja najveća strast. Iako sam profesionalno usavršavanje posvetila

najviše koncertnoj karijeri, već 20 godina također intenzivno predajem harmoniku. San mi je da harmonika u Kanadi ponovno zaživi kao nekada kada su harmonikaši bili najbolje plaćeni glazbenici u Sjevernoj Americi, i zbog toga pozivam sve mlade harmonikaše koji žele ostvariti profesionalnu koncertnu karijeru na američkom kontinentu da dođu studirati u Viktoriju (www.uvic.ca/finearts/music).

Umjetnički sam direktor festivala

Menadžeri i promotori u Kanadi vide harmoniku kao egzotičan instrument i dobrom harmonikašu je lakše dobiti koncerte nego dobrom klaviristu (jer ih ima puno).

„World Accordion and Tango Festival“ u Viktoriji. Do prije dvije godine naš se festival zvao „Victoria International Accordion Festival“ i bavio se promocijom harmonike, a uključivao je koncerte priznatih izvođača na harmonici, seminare, natjecanje, predavanja, paradu, prezentacije, prodaju cd-a, harmonika i suvenirna, a od prije dvije godine je proširen i na tango. Dvaput smo ugostili svjetska harmonikaška natjecanja, Coupe Mondiale 2013. i Trophée Mondial 2018. g.

Moja koncertna karijera uključuje solističke koncerte, snimanja, gostovanja na festivalima, komorne projekte i projekte sa simfonijskim orkestrima. Trenutno radim na dva projekta. Jedan od njih je novi koncert „Balkanalijske“ za harmoniku i simfonijski orkestar poznate kanadsko-srpske skladateljice Ane Sokolović koja je dobitnik prestižne nagrade „Juno“ za najbolju skladbu (ekvivalent američkoj nagradi „Oscar“). Drugi projekt je turneja s kanadsko-njemačkim klavirskim duom „Bergmann duo“ pod nazivom „From Bach to Piazzolla“ povodom 100. obljetnice rođenja Astora Piazzolle. Uz to, još jedan cjelovečernji projekt sa simfonijskim orkestrom u Chileu je na čekanju, već dvaput odgođen, najprije zbog demonstracija, pa onda zbog Covida 19, tako da čekamo „treću sreću“.

Trenutno završavam doktorat u Kragujevcu. Kada sam čula da fakultet u Kragujevcu otvara doktorski studij za izvođače na harmonici, nisam mogla odoljeti ponovnoj suradnji s profesorima Vojinom Vasovićem i Radomirom Tomićem. Od svih obaveza, doktorat me najviše ispunjava. Doktorski projekt na kojem radim su obrade 24 Paganinijeva Capriccia za harmoniku i to uključuje pisanu dizertaciju, cijelu knjigu novih transkripcija nadahnutih obradama Schummana, Liszta, Kreislera, Szymanowskog i Davidova, koristeći sve tehničke mogućnosti harmonike, poput transkripcija Šiškina, Fenjuka, Jaškeviča...

Pisani rad prate audio i video snimka kompletnog djela.

Je li teško biti uz obitelj i imati karijeru?

Naša obitelj nije standardna. Mi smo svi umjetnici, nemamo stalnu rutinu, ni poslove od 9 do 17 sati. To kažem zato što je u obitelji koja ima fleksibilan raspored puno lakše ostvariti karijeru. Dok su djeca bila manja, moj suprug je ponekad bio i mama i tata, a ponekad bismo svi zajedno putovali od grada do grada, po snijegu u istočnoj Kanadi. Te pustolovine su posebne priče, ali kad bi me netko pitao bi li to ponovila, odgovor bi bio – ni u ludilu!

Vani je -30, snijeg nemilosrdno pada, nas četvero u jednoj hotelskoj sobi, par sati prije koncerta. Djeci je dosadno, trogodišnjak curica vrišti, šestogodišnjak traži pažnju, a ja se „kao“ koncentriram na program. Svi ludimo. Niti čujem harmoniku, niti svoje misli. Odlazim u dvoranu jer možda na tonskoj probi dobijem priliku da barem djelomično prođem program kada bih imala sreće s tonskim tehničarom, ali nije to Carnegie Hall. „Nema veze, proći ću program na koncertu.“ Zatim duboki udah i „Bože, pomoz!“ Slijede ovacije u publici, pa „Mama, mama!“ Trči, hrani, uspavljuje. Sutra opet u auto, pa u drugi grad i tako skoro svaki dan do kraja turneje.

Vjačeslav Semjonov me nakon koncerta na Svjetskom kupu u

Viktoriji pitao kako sam još uvijek u tako dobroj sviračkoj formi. Ne zna on da od trčanja i stresa nemam vremena ni za tremu, a prsti znaju „dril“, pa odrade svoje.

Iskreno, da mi muž nije organizator i menadžer koji uklapa naš zajednički raspored po potrebi, karijera i obitelj ne bi bili mogući. Ovako, pošto je njegovo zanimanje organizacija, a moje sviranje, organizacija moje sviračke karijere je bila najbolja opcija za kućni budžet jer nema plaćanja provizije, sva zarada ostaje u kući i svi sretni.

S godinama, nije to više stil života koji nam odgovara, a sad imamo i treće dijete. Stres i život na putu su za mlađe ljude, tako da ja polako preusmjeravam fokus na predavanje, pisanje i pojedinačne koncerte, a ne duge turneje.

Kako izgleda jedan tvoj prosječan dan s obavezama?

Svaki naš dan je drukčiji. Ne postoji moj, njegov ili njihov dan, naše su sve obaveze međusobno povezane. Ispunjenje mojih obaveza ovisi o vremenu i obavezama mog muža i obrnuto. Kada on meni da cijeli dan za rad, ja njemu dam sljedeći.

Jedan moj radni dan izgleda ovako:

7:30 Muž sprema djecu za školu.

8:30 Ustajem kada oni izlaze iz kuće, popijem čaj, pa vozim kućni

Da nije bilo mojih bake i djeda koji su mi kupili prvu harmoniku, kao i najskuplju kasnije za studij, moj život bi otišao u nekom drugom smjeru.

bicikl dok čitam knjigu. Zatim slijedi tuširanje, doručak i pranje suđa.

10:00 Vježbam harmoniku.

11:30 Prepisujem partiture/ pišem transkripcije.

14:00 Pripremam ručak, a muž ide po sina u školu.

15:00 Starija djeca dolaze kući. Ja usisavam, perem kupaonice (jer učenici dolaze u naš kućni studio), pa jedem na brzinu.

15:20 Radim s učenicima do 21:30.

21:30 Večerao i razgovaramo s djecom o proteklom danu.

22:00 Stavljamo najmlađeg sina u krevet i pričamo priče.

22:30 Muž i ja šetamo psa prije spavanja.

23:00 Čitam mailove.

00:00 Odlazim na spavanje.

Koji su tvoji daljnji ciljevi?

Nakon otvaranja odsjeka za harmoniku na fakultetu u Viktoriji,

cilj mi je dovesti dovoljno mladih perspektivnih harmonikaša da se harmonika u ovom dijelu Kanade razvije kao u Europi ili Kini. Prvi korak prema tom cilju je proširiti vijest o studiju harmonike na Univerzitetu u Viktoriji, pomoći zainteresiranim studentima oko dobivanja stipendija, pa ih naučiti kako da izgrade svoj profesionalni imidž da bi uspjeli na zapadu. Raditi s njima na spremanju programa za svaku priliku i naučiti ih kako da održavaju više programa istovremeno, zatim kako da nađu organizacije koje dogovaraju koncerte i turneje, uputiti ih u kanadske sisteme financiranja projekata, turneja i snimanja cd-a, povezati ih s organizatorima festivala i natjecanja u Sjevernoj Americi, pomoći im u animiranju novih učenika i stvaranju svojih klasa, kao i pomoći oko procedure dobivanja kanadskog državljanstva koje svaki student koji barem dvije godine studira u Kanadi može dobiti.

Jedan od sljedećih ciljeva na fakultetu je natjecanje skladatelja u pisanju koncerta za harmoniku i orkestar. Taj projekt se radi u suradnji sa simfonijskim orkestrom fakulteta u Viktoriji gdje će tri najbolja nova harmonikaška koncerta biti premijerno izvedena. Najbolji studenti harmonike s fakulteta u Viktoriji će dobiti priliku da izvedu pobjedničke koncerte sa simfonijskim orkestrom fakulteta 2022./2023.

Na fakultetu također postoji

„Concerto Competition“, tako da svaki student koji želi svirati s orkestrom ima priliku za to ako pobijedi na natjecanju koje se održava svake godine.

Što se moje sviračke karijere tiče, nastavljam s radom na zanimljivim projektima. Najvažniji cilj mi je završetak doktorata, Paganinijevih Capriccia i skladbe Ane Sokolović, kao i premijera te skladbe sa simfonijskim orkestrima u Montrealu, Ottawi, Viktoriji i Vancouveru, te snimanje oba programa.

Kome si najviše zahvalna za svoje glazbeno stvaralaštvo? Tko ti je najveća inspiracija?

Za svoje glazbeno stvaralaštvo sam najviše zahvalna svojoj obitelji. Da nije bilo mojih bake i djeda koji su mi kupili prvu harmoniku, kao i najskuplju kasnije za studij, moj život bi otišao u nekom drugom smjeru. Djed je prodao svoju rodnu kuću u Kragujevcu kada su mu majka i sestra umrle da bi meni kupio harmoniku Pignini Sirius koja mi je trebala za studiranje. Tjedan dana sam plakala i molila dok ga nisam nagovorila.

Bez svog supruga Aleksandra koji preuzme svaku glavobolju, riješi svaki problem i napravi da dan naizgled traje duže od 24 sata, ne bih postigla ni pola uspjeha u svom glazbenom radu.

Zahvaljujući svojim požrtvovnim profesorima koji su, od prvog do zadnjeg (Silvana Siljan, Marijan Kopčić, Damir Bužleta, Vladimir Balyk, Denis Modrušan, Radomir Tomić, Vojin Vasović, Aleksandar Skljarov, Juri Šiškin), radili sa mnom prekovremeno i besplatno, i ja danas radim tako sa svojim studentima, ne štedeći vrijeme, energiju i znanje.

Najveća inspiracija za sve što radim je duboka vjera u Boga. Jako sam zahvalna na svemu što imam i trudim se da mi život ne prođe uzalud. Stalno učim, radim na sebi i trudim se da za sobom ostavim prave vrijednosti te prenesem dalje znanje koje sam stekla pošto je materijalno

Za gradnju karijere kontakti su važniji od nagrada na natjecanjima. Žalosno je, ali u današnjem svijetu prezentacija je važnija od kvalitete sadržaja.

originalni, osmislite projekte koji su atraktivni, izvrsni, a koje nitko još nije odradio. Budite prisutni na svim društvenim mrežama. Zacrtajte svoj cilj i idite prema njemu. Nađite organizacije koje se bave koncertima i ponudite im svoje projekte. Prijavite se za audicije i natjecanja koja nude turneje. Idite na skupove menadžera, prezentera i umjetnika i povežite se s ljudima koji organiziraju koncerte (u Kanadi se to zove *Showcase*).

Budite uporni, neumorno radite, pratite intuiciju i prihvatite svaku priliku koja se pojavi, bez obzira koliko slabo bila plaćena u početku. Budite skromni i uvijek odradite posao maksimalno. Uživajte u svakom trenutku svog posla. Karizma i pozitivna energija su zarazni, pogotovo na sceni. Ako ne doživite ekstazu i ne izgubite par litara znoja na svakom koncertu, ništa niste uradili. Volite svoju publiku i ona će voljeti vas!

ionako prolazno.

Što poručuješ mlađim generacijama koje žele graditi karijeru?

Za gradnju karijere kontakti su važniji od nagrada na natjecanjima. Žalosno je, ali u današnjem svijetu prezentacija je važnija od kvalitete sadržaja. Da biste bili uspješni treba vam i jedno i drugo. Napravite moderan i reprezentativan website. Naučite marketinške trikove, upoznajte svoje tržište, naučite što se traži i imajte takav program spreman u svakom trenutku. Budite kritični prema svom radu i uvijek tražite bolja rješenja. Perfekcionizam će vas dovesti do vrhunske kvalitete, a to je ono što se cijeni. Budite kreativni,

